

ACTIEAGENDA

VOOR GROEI

IN NOORD-

NEDERLAND

ACHTERGRONDINFORMATIE

2015

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Onderbouwing ambities	5
3. Beknopt profiel speerpuntclusters	8
4. Icoonprojecten	10
5. Toplocaties	12
Bijlage 1. Bedrijvenoverzichten	13

1. Inleiding

In het kader van onder andere de Noordelijke Innovatieagenda 2014-2020 en de Macro Economische Verkenning van SER Noord-Nederland (juni 2014) is veel informatie verzameld over de stand van zaken en toekomstperspectieven van de Noordelijke economie. Deze informatie vormde een belangrijke basis voor de Actieagenda voor Groei. Op een aantal punten zijn voor de Actieagenda aanvullende gegevens verzameld, die in dit document zijn samengevat. Het gaat onder andere om een realistische onderbouwing van de ambities, kerngegevens van de clusterorganisaties en een beknopte beschrijving van de iconoprojecten.

2. Onderbouwing ambities

A. Economische groei minimaal landelijk gemiddelde

Het bruto regionaal product (BRP tegen marktprijzen) van Noord-Nederland bedroeg in 2012 volgens het CBS ruim € 61,5 mrd. Wanneer hier de delfstoffenwinning (m.n. gaswinning) ad € 15,3 mrd als voornamelijk nationale activiteit van wordt afgetrokken, resulteert een BRP van € 46,2 mrd.

Het Centraal Planbureau hanteert drie groeiscenario's voor Nederland voor de periode 2016-2023, te weten:

- Uitgesteld herstel: 0,75% groei
- Gematigd herstel: 1,5% groei
- Aantrekkelijk herstel: 2,5% groei

Gezien het aarzelende herstel hanteren we voor deze Groeiagenda de komende jaren een middenvariant tussen gematigd en aantrekkelijk herstel van 2%.

Uitgaande van het BRP van € 46,2 mrd (exclusief delfstoffenwinning) betekent dat een jaarlijkse groei van circa € 0,9 mrd.

B. Werkgelegenheidsgroei minimaal landelijk gemiddelde

Het aantal werkzame personen in Noord-Nederland bedraagt in 2012 volgens het CBS in totaal 691.000 (zowel fulltime als parttime).

Het Centraal Planbureau gaat ervan uit dat een deel van de economische groei wordt gerealiseerd door een toename van de arbeidsproductiviteit, waardoor

de werkgelegenheid minder snel groeit dan het BRP. In de gehanteerde drie scenario's wordt uitgegaan van een werkgelegenheidsgroei van 0,25% in het scenario Uitgesteld herstel en van 0,75% in de beide andere scenario's.

We hanteren in deze Groeiagenda voor de komende jaren een middenvariant van 0,5% groei, met andere woorden een toename van gemiddeld ruim 3.000 arbeidsplaatsen per jaar.

C. Meer startende bedrijven

Het aantal starters in Noord-Nederland was volgens de KvK in 2013 in totaal 12.666. Op een beroepsbevolking van 786.000 personen gaat het om 16 starters per 1.000 personen in de beroepsbevolking. In Nederland als geheel was het vergelijkbare aandeel circa 19 per 1.000 personen in de beroepsbevolking.

Om tot eenzelfde aandeel te komen, dient het aantal starters in Noord-Nederland met ruim 2.200 per jaar toe te nemen. Een dergelijke toename wordt op korte termijn niet realistisch geacht. Derhalve wordt voor de komende jaren ingezet op een groei van het aantal starters met 1.000 per jaar.

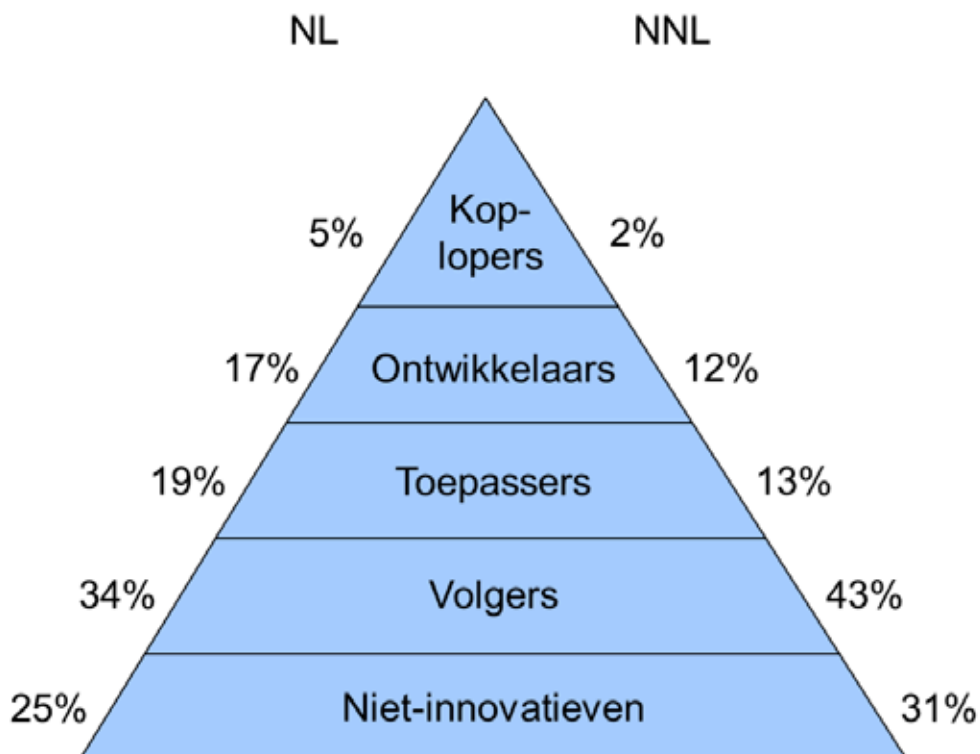
Naast dit absolute getal is het ook (en vooral) van belang de kwaliteit van de starters te verbeteren, zodat ze een grotere overlevingskans en economische impact hebben. Voor de kwaliteit van startende ondernemers zijn echter geen bronnen beschikbaar, die hier kunnen worden gehanteerd.

D. Meer innovatieve bedrijven

Uit verschillende bronnen blijkt dat het Noorden op het gebied van R&D-uitgaven, -medewerkers en innovatieve bedrijven achterloopt bij Nederland als geheel.

Indicator	Noord-Nederland	Nederland
Totale S&O-uitgaven (WBSO + RDA), RVO 2012 (€)	217 mln	4.857 mln
Intramurale R&D uitgaven als aandeel van het BRP, Eurostat 2011 (%)	1,43	1,89
Aandeel R&D medewerkers in actieve bevolking, Eurostat 2012 (%)	1,40	2,08
S&O-arbeidsintensiteit (S&O arbeidsjaren als aandeel van de totale hoeveelheid arbeidsjaren van werkzame personen, CBS 2012 (%))	0,6	1,0
Aandeel MKB-bedrijven dat R&D verricht, Panteia 2014 (%)	11	20
Aandeel MKB-bedrijven met budget voor vernieuwingsinspanningen, Panteia 2014 (%)	5	14
Aandeel MKB-bedrijven dat in de afgelopen 3 jaar nieuwe producten/diensten op de markt heeft gebracht, Panteia 2014 (%)	16	26
Aandeel MKB-bedrijven dat in de afgelopen 3 jaar verbeteringen in zijn productie- of leveringsmethoden heeft doorgevoerd, Panteia, 2014 (%)	35	42

Panteia/EIM (2013) heeft het bedrijfsleven ingedeeld in een zgn. innovatiepiramide, waarin onderscheid wordt gemaakt in koplopers, ontwikkelaars, toepassers, volgers en niet-innovatieve bedrijven.

Bron: Panteia/EIM, augustus 2013

Volgens deze analyse is het aantal innovatieve koplopers in Noord-Nederland 2%, tegenover een landelijk gemiddelde van 5%. Ook het aantal ontwikkelaars blijft met 12% achter bij het landelijk gemiddelde van 17%.

De ambitie van de Actieagenda voor Groei is meer bedrijven hoger in de innovatiepiramide te brengen. Om het aantal koplopers en ontwikkelaars op het landelijk gemiddelde te brengen, is een toename van 14% naar 22% nodig, d.w.z. op een totaal van 87.000 economisch actieve bedrijven (KvK) bijna 7.000 koplopers en ontwikkelaars extra. Dit is onrealistisch hoog. Erkend moet worden dat het om een statistische analyse gaat, waarvan het resultaat sterk afhankelijk is van de definitie van de onderscheiden categorieën. Bovendien is het innovatiepotentieel in een regio sterk afhankelijk van de economische structuur en grootte van de bedrijven. Het gaat er in de Actieagenda niet om de lat onhaalbaar hoog te leggen, maar om een beweging te stimuleren waarmee een forse kwaliteitsimpuls aan de economie wordt gegeven. In dit kader is de ambitie om tot 2020 tenminste 500 bedrijven door te laten groeien tot ontwikkelaar of koploper.

E. Meer exporterende bedrijven

De exportwaarde van Noord-Nederland ligt in 2012 (exclusief delfstofwinning) met circa 25% van het BRP iets onder het landelijk gemiddelde van 26,5% (CBS). Deze waarde is met name te danken aan de export van grotere bedrijven in de agrofood, chemie, machine- en elektrotechnische industrie.

Daarentegen ligt het aandeel exporterende bedrijven met 15,4% beduidend lager dan het landelijk gemiddelde van 19%. Om op gelijke voet met het landelijk aandeel te komen, is een toename van het aantal exporterende bedrijven van circa 3.500 nodig. Dit is op korte termijn niet realistisch en de ambitie tot 2020 is tenminste 1.000 extra exporteurs.

F. Meer (inter)nationale investeringen

Volgens de NOM hebben de afgelopen periode gemiddeld 8 buitenlandse bedrijven per jaar geïnvesteerd in Noord-Nederland. De ambitie is om dit aantal te laten groeien tot jaarlijks tenminste 10 investeringsprojecten van buitenlandse ondernemingen.

3. Beknopt profiel speerpuntclusters

Het afgelopen decennium is fors geïnvesteerd in een aantal economische speerpunten. Deze staan voor een deel nog aan het begin van de levenscyclus, waarbij het economisch potentieel nog lang niet ten volle wordt benut. Hieronder volgt per clusterorganisatie een beknopte profielschets, gebaseerd op website en achterliggende documenten.

A. Energie

Clusterorganisatie

Energy Valley

Historie

Opgericht in 2003 als samenwerkingsverband tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden

Doelstelling

Uitbouwen van bedrijvigheid, banen en kennis op het gebied van schone energie in Noord-Nederland en Noord-Holland Noord door coalitievorming, projectstimulering, beleidsbeïnvloeding, advisering en promotie.

Op basis van regiokansen, marktontwikkelingen en ambitie wordt focus gelegd op de volgende thema's

- Biobased energy
- Groene gasrotonde
- Power production and balancing
- Slimme decentrale energiesystemen
- Onderzoek en onderwijs
- Internationale samenwerking

Leden

183 platformleden, waarvan 101 uit Noord-Nederland

Projectdeelnemers

Enkele honderden bedrijven

Potentieel

4.200 bedrijven in heel EV-gebied (inclusief Noord-Holland Noord)

Budget 2013

€ 2,9 mln

Effecten

- Circa 40 projecten in uitvoering, waaronder biogas-hubs, offshore wind, warmtenetten, kennisinfra (Energy Academy, Energy College), blue energy en zonneparken
- Aandeel duurzame energieopwekking 8,4% t.o.v. 4,5% NL
- Tussen 2010 en 2020 circa € 27 mrd investeringen, waarvan 45% in duurzame energie

B. Watertechnologie

Clusterorganisatie

Water Alliance

Historie

Opgericht in 2009 als samenwerkingsverband tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden

Doelstelling

Stimuleren van duurzame economische groei en werkgelegenheid op het gebied van innovatieve en duurzame watertechnologie.

De ambitie is (Noord-)Nederland te ontwikkelen tot European Water Technologie Hub, met WaterCampus Leeuwarden als fysieke kern. In combinatie met de kernpartners Wetsus (science), Center of Expertise Watertechnologie (toegepast onderzoek) en Centrum voor Innovatief Vakmanschap Watertechnologie (MBO) wordt ingezet op:

- Clustervorming
- Internationale profilering
- Valoriserings/business development

Leden

80 platformleden, waarvan circa 60 uit Noord-Nederland

Projectdeelnemers

Onbekend

Potentieel

Circa 150 bedrijven

Budget 2013

€ 800.000

Effecten

- Ontwikkeling hele keten van fundamenteel en toegepast onderzoek, lab- en demofaciliteiten innovatieprojecten, launching customers/ proeftuinen, (inter)nationale marketing/exportpromotie, en onderwijs op MBO-, HBO- en WO-niveau
- Erkende positie in Topsector Water

C. Healthy Ageing

Clusterorganisatie

Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN)

Historie

Opgericht in 2009 als samenwerkingsverband tussen bedrijven, kennis- en zorginstellingen en overheden

Doelstelling

Ontwikkelen van nieuwe producten, diensten en concepten die bijdragen aan betere preventie, zorg en zelfmanagement door middel van scouten van kansen, organiseren van ontmoetingen, stimuleren van business development, realiseren van proeftuinen, toegang tot relevante calls, promotie & marketing, en bieden van toegang tot (internationaal) netwerk. Focus op vijf domeinen

- Care & Cure
- Food & Nutrition
- Healthy Lifestyle
- Life Sciences
- Medical Technology

Leden

22

Projectdeelnemers

Met name via gelieerde netwerken zoals HA Business Coöperatie (17 leden en circa 25 gelieerde bedrijven) en Springboard (44 bedrijven)

Potentieel

Circa 6.000 bedrijven en instellingen uit zorg, medtech, lifestyle, etc.

Budget 2013

€ 700.000

Effecten

- Tenminste 17 grootschalige projecten, waaronder LifeLines, ERIBA, SPRINT, HA@Work, SamenOud en Northern Drug Targeting and Delivering Cluster
- Erkenning Noord-Nederland als EU-voorbeeldregio Active and Healthy Ageing

D. Agrofood/Biobased Economy

Clusterorganisatie

Greenlincs

Historie

Opgericht in 2013 op initiatief van de NOM en de Noordelijke provincies.

Doelstelling

Greenlincs is het platform voor initiatieven, innovatie en krachtenbundeling van de Noord-Nederlandse AgriFood-sector en Biobased Economy, gericht op verdere verwaarding van agrarische producten en biomassa, vergroening van de chemie en ontwikkeling van nieuwe ketens en producten.

Leden

Geen

Betrokken MKB

Enkele tientallen

Potentieel

Enkele duizenden bedrijven in landbouw, toelevering, verwerking en dienstverlening

Budget 2013

€ 600.000

Effecten

- Stimulering van tiental projecten, waaronder CCC, Dutch Biorefinery Cluster, Dairy Farming, GreenPac en biopolymeren
- Bewustwording bij partijen over kansen biobased economy

E. HTSM

Clusterorganisatie

HTSM Noord-Nederland

Voorheen: Sensor Universe

Historie

Sensor Universe was van 2008 tot 2014 een netwerkorganisatie gericht op het ontwikkelen van een noordelijk high tech sensor system cluster tot een internationaal toonaangevende combinatie van bedrijven, kennisinstellingen, intermediairs en overheden. Sinds april 2014 is het cluster niet meer operationeel en is de aandacht verbreed naar High Tech Systemen en Materialen (HTSM).

Doelstelling

Noord-Nederland uitbouwen tot de bakermat voor smart factories en daarmee de basis leggen voor een sterke maakindustrie via snellere en betere productontwikkeling en productieprocessen.

- Embedded Intelligence
- Advanced Materials
- Adaptive Manufacturing
- High tech Instrumentation

Leden

35 leden uit Noord- en Oost-Nederland, waaronder leidende OEM (Philips Drachten, Fokker Hoogeveen, Ten Cate), big data en IT, Materiaalbedrijven, sensorbedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen

Betrokken MKB

Enkele tientallen uit Noord-Nederland

Potentieel

Enkele honderden maak- en ICT-bedrijven

Budget 2013

- Sensor Universe € 1.200.000
- HTSM Noord: nog geen financiering

Effecten

- Sensor Universe betrokken bij dertigtal projecten
- HTSM Noord bezig met ontwikkeling van tiental projecten
- Uitgebreide promotie op Hannover Messe 2014

4. Icoonprojecten

A. Innovatief en duurzaam bouwen

ACHTERGROND

In Noord-Nederland is een aanzienlijk deel van de woningvoorraad verouderd en vaak weinig energie-efficiënt. Er is dus een grote opgave om woningen te renoveren en te verduurzamen. In het Energieakkoord Noord-Nederland van 2008 resp. 2012 is de ambitie uitgesproken om tot 2015 tenminste 100.000 woningen te verduurzamen (circa 15.000 woningen per jaar), maar door de economische en woningmarktcrisis is deze doelstelling bij lange na niet gehaald.

In 2013 is door 4 grote landelijke bouwondernemingen en 6 woningcorporaties (waaronder één uit Noord-Nederland) het project De Stroomversnelling gelanceerd, om 111.000 huurwoningen energieneutraal te maken, door de energierekening te kapitaliseren, met dit geld de woningen energie-efficiënt te maken, waarna de huurders geen energiekosten meer hoeven te betalen. Dit plan is gevolgd door een vergelijkbaar plan voor de koopsector, getrokken door De Energiesprong, een initiatief van Platform31 gefinancierd door het Ministerie van BZK/ Minister Blok. SER Noord heeft in maart 2014 de Provincie Groningen in een briefadvies aangeraden om dit idee in het aardbevingsgebied te implementeren.

Naast deze renovatie- en energieopgave is in het Noorden sprake van een sterke vergrijzing en loopt met name in plattelandsgebieden de bevolking terug (krimp). Gecombineerd met de wens en noodzaak om langer zelfstandig te blijven wonen, is behoefte aan woningaanpassingen om ze meer flexibel en levensloopbestendig te maken.

Daarnaast bestaat in het aardbevingsgebied een grote opgave om tienduizenden huizen te herstellen en meer aardbevingsbestendig te maken.

Er is de komende jaren dus een enorme (ver)bouwoopgave c.q. marktvolume om huizen en andere gebouwen te renoveren, verduurzamen en levensloop- en aardbevingsbestendig te maken. Op dit moment nemen tal van partijen, zowel van binnen als buiten Noord-Nederland, initiatieven om aan bovenstaande opgaves tegemoet te komen, maar deze zijn veelal versnipperd en kleinschalig. Dit iconproject beoogt bestaande initiatieven te bundelen, te verbreden en op te schalen. Hier werken o.a. industriële toeleveranciers (80% prefab/industriële), architecten/ontwerpers, bouw- en

installatiebedrijven, energieleveranciers, etc. samen met woningcorporaties en andere vastgoedeigenaren, alsmede kennispartners aan nieuwe, meer duurzame concepten, met bijvoorbeeld omvangrijke toepassing van alternatieve (o.a. biobased) materialen, energiebesparing en lokale opwekking/uitwisseling van energie (m.b.v. smart grids), slim watergebruik, toepassing van sensoren/software (domotica) om langer zelfstandig te kunnen blijven wonen, collectieve voorzieningen op dorps- of wijkniveau (nieuwe concepten voor onderwijs, zorg, retail, sport/recreatie), etc.. De kunst is om zoveel mogelijk regionale bedrijven en werkzoekenden hiervan te laten profiteren, niet alleen in de bouw zelf, maar ook in de toelevering en dienstverlening. Er ligt een kans om regionaal ketens te bouwen, die innovatieve en duurzame concepten ontwikkelen en toepassen, die vervolgens ook elders kunnen worden afgezet.

AMBITIE

Grootschalige aanpak om regionaal volledige ketens voor innovatief en duurzaam bouwen te vormen en tenminste 100.000 woningen en andere gebouwen te verduurzamen en renoveren, met focus op:

- Toepassing van alternatieve, duurzame concepten en (o.a. biobased) materialen voor levensloop- en aardbevingsbestendig bouwen
- Nul op meter/optimalisering van energie-efficiëntie

AANPAK

De aanpak bestaat uit de volgende onderdelen:

- Vorming van consortia van regionale producenten van bouwmaterialen, architecten/ ontwerpers, energie-, installatie en bouwbedrijven en andere ketenpartijen;
- Bundeling van opdrachtgevers (woningcorporaties, particuliere woningeigenaren/ huurders, en andere vastgoedeigenaren) gericht op aanbesteding van substantiële bouwvolumes;
- Gezamenlijke ontwikkeling van innovatieprojecten door bouwconsortia, opdrachtgevers en kennispartners gericht op nieuwe, duurzame bouwconcepten en –materialen
- Ontwikkeling van aanbestedingstrajecten, gericht op een schielsprong in duurzame renovatie en forse regionale werkgelegenheids- en scholingsimpuls.

ORGANISATIE/TREKKER

Brancheorganisaties als Bouwend Nederland, UNETO, etc. die samen met opdrachtgevers een klein, slagvaardig projectbureau opzetten.

B. Nieuwe technologie voor personalized en customized health

ACHTERGROND

De gezondheidszorg ondergaat momenteel een ingrijpende transitie waarbij o.a. sprake is van meer eigen verantwoordelijkheid van de consument, marktwerking, extramuralisering en allerlei technologische mogelijkheden. De opgave is om ondanks toenemende vergrijzing, bezuinigingen en krimp in plattelandsgebieden de zorg kwalitatief hoogwaardig, toegankelijk en betaalbaar te houden. Dit vergt meer preventie, maatwerk en zorg aan huis (decentrale oplossingen), waarvoor nieuwe zorgconcepten moeten worden ontwikkeld die worden ondersteund door slimme systemen. Het afgelopen decennium heeft Noord-Nederland fors geïnvesteerd in R&D op het gebied van gezond ouder worden, waar ook bedrijven uit de medtech, farma, food en high tech nadrukkelijk op afkomen. Noordelijke partijen zijn kernpartner in het nieuwe Europese KIC Health, waarbinnen de komende jaren twee miljard euro wordt geïnvesteerd in ondernemerschap, innovatie en onderwijs op het gebied van gezond leven en actief ouder worden. Ook is de regio een hotspot in de ontwikkeling van nieuwe high tech systemen en in de verwerking van big data (o.a. in de life sciences en health). Via combinatie van deze sterkten is een schaa sprong in de ontwikkeling van slimme systemen voor decentrale zorg mogelijk.

AMBITIE

Noord-Nederland als voorbeeldregio voor decentrale zorg op maat waarbij bestaande en nieuwe pilots worden doorontwikkeld tot full scale maatwerkoplossingen met behulp van geavanceerde hulpmiddelen (devices), domotica, ICT, dataverwerking en slimme zorgconcepten.

AANPAK

De aanpak bestaat o.a. uit de volgende onderdelen:

- Vorming van regionale consortia van medtech, ICT-, big data/sensor- en life sciences bedrijven, zorgpartijen en overheden in Oost-Groningen, Noord-Fryslân en Zuidoost Drenthe gericht op ontwikkeling van slimme oplossingen voor langer zelfstandig wonen, persoonlijke zorg en participatie.
- Opschaling van bestaande en ontwikkeling van nieuwe pilotprojecten voor preventie en zorg op afstand.
- Uitwerking van businesscases voor uitrol van nieuw ontwikkelde producten en diensten.

ORGANISATIE/TREKKER

Samenwerkingsverbanden van medtech, life sciences en ICT-/big data bedrijven, regionale zorgpartijen en kennisinstellingen, gecoördineerd door HANNN in samenwerking met HTSM Noord, Health Hub Roden en NOM.

OVERIGE ICOONPROJECTEN

De Nieuwe Afsluitdijk is een bestaand nationaal icoonproject, waarin de noodzakelijke versterking van de dijk en sluisen wordt gecombineerd met een innovatieve aanpak van waterbeheer, energieopwekking (stromingsenergie, zonne-energie en blue energy), economische ontwikkeling (toeristische impulsen) en natuurbeheer (vismigratie, building with nature).

De Region of Smart Factories (RoSF), kan ervoor zorgen dat Noord-Nederland uitgroeit tot de bakermat van Smart Factories en Industrie 4.0 en is daarmee van strategisch belang. Het consortium RoSF is opgericht rondom de drie grote OEM-bedrijven, maar inmiddels zijn er 30 grote en kleine bedrijven, kennisinstellingen en het volledige onderwijsveld aangesloten.

De ontwikkelingen rondom Agrofood, Chemie en Biobased Economy in Delfzijl en Emmen. Toepassing van polymeren, de vergroening van de chemie en productie en verwaarding van eiwitten. De Eemshaven en Delfzijl profileren zich als groene biohub. Er wordt gewerkt aan de koppeling van reststromen, het creëren van nieuwe waardeketens en wederzijdse bevruchting van ontwikkelingen in chemie en agro. De regio Emmen wordt wereldwijd erkend als topregio op het gebied van biovezels.

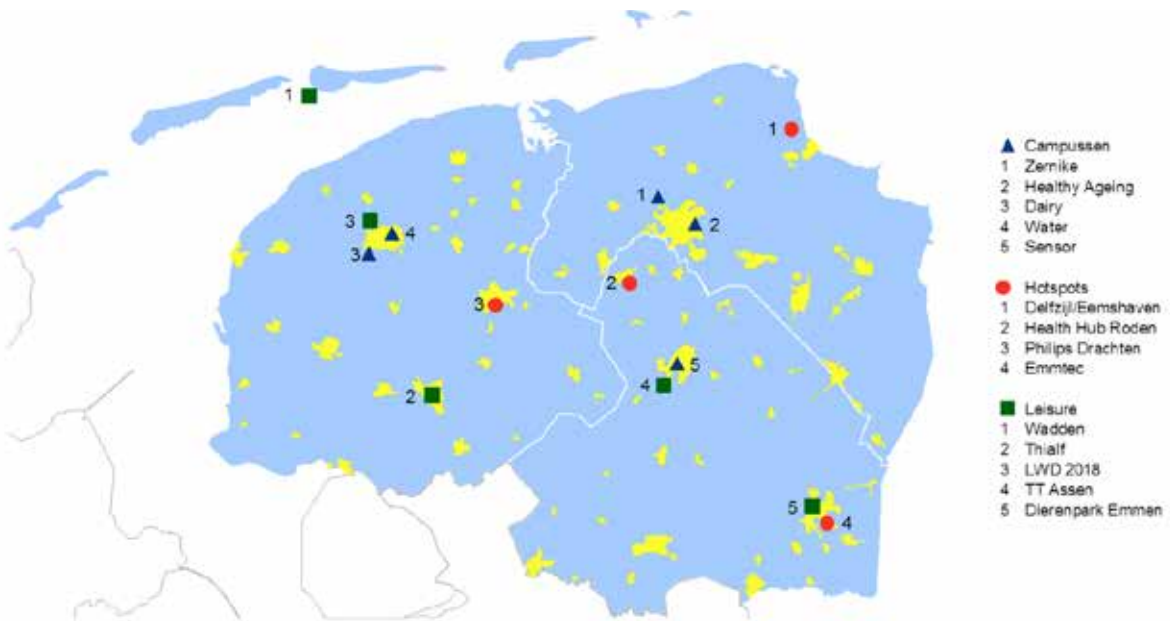
Een nieuw idee dat momenteel wordt uitgewerkt, is een icoonproject op energiegebied in Eemshaven-Delfzijl. In dit gebied komen verschillende vormen van energieopwekking, -opslag en -transport en -benutting samen, waarbij miljarden worden geïnvesteerd. De uitdaging is samen met (inter)nationale bedrijven en kennisinstellingen te komen tot innovatieve vormen van uitwisseling tussen verschillende energievormen en aldus de Eemsdelta te ontwikkelen tot een demogebied voor systeemintegratie. Samen met de topsector Energie zal dit project in 2015 bij het ministerie van Economische Zaken worden voorgedragen als nationaal icoonproject.

5. Toplocaties

In het kader van de Actieagenda is een eerste inventarisatie gemaakt van grootschalige:

- kennisgedreven campussen;
- bedrijven- of faciliteitengedreven hotspots;
- leisure-attracties die veel publiek (gaan) trekken.

Op onderstaande kaart zijn deze toplocaties weergegeven.

Bijlage 1. Bedrijvenoverzichten

Quick scan groeibriljanten

In het kader van de Actieagenda voor Groei is een inventarisatie gemaakt van mogelijke groeibriljanten in Noord-Nederland. Groeibriljanten worden door de Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie (AWTI) gedefinieerd als innovatieve ondernemingen met de ambitie en potentie om (internationaal) te groeien. Dergelijke bedrijven kunnen niet uit beschikbare statistieken worden gedestilleerd, maar bevinden zich 'onder de radar' en moeten op een andere manier worden gezocht. Als eerste benadering hebben we gekeken naar bedrijven uit Noord-Nederland die de afgelopen jaren een nationale of regionale groei- of innovatieprijs (awards) hebben gewonnen, gebruik maken van bestaande accelerator- of incubatorfaciliteiten, deelnemen aan R&D-projecten samen met kennisinstellingen (samenwerkingsprogramma's), of gebruik hebben gemaakt van beschikbaar risicokapitaal. We beseffen dat dit een grove benadering is, maar bij het ontbreken van andere bronnen levert dit een 'best guess' lijst op van bijna 300 bedrijven, waarvan bij de uitvoering van de Actie-agenda gebruik kan worden gemaakt.

	Drenthe	Friesland	Groningen	Totaal
Awards	14	27	42	83
Accelerators & Incubators	7	18	55	80
Samenwerkingsprogramma's	8	34	26	68
Investeringsfondsen	20	15	27	62
Totaal	49	94	150	293

Inventarisatie stuwend MKB

Om enig zicht te krijgen op het aantal bedrijven in zgn. stuwende sectoren (d.w.z. dat ze een aanzienlijk deel van hun omzet van buiten de regio halen), dat wellicht groeipotentie heeft, is bij de Kamer van Koophandel een bedrijvenlijst opgevraagd van alle vestigingen met 10-200 werkzame personen in een aantal afgebakende bedrijfsklassen. Dit heeft een overzicht opgeleverd van ruim 1.100 bedrijven, die desgewenst bij de uitvoering van de Actieagenda kunnen worden benaderd.

Hieronder volgt eerst een overzicht van het aantal bedrijven naar grootteklasse en provincie en vervolgens naar bedrijfsklasse (SBI-code).

	Drenthe	Friesland	Groningen	Totaal
Aantal vestigingen (10-20 werkzame personen)	137	215	168	520
Aantal vestigingen (21-50 werkzame personen)	94	169	135	398
Aantal vestigingen (51-100 werkzame personen)	38	44	54	136
Aantal vestigingen (101-200 werkzame personen)	18	31	23	72
Aantal vestigingen (totaal)	287	459	380	1126

Aantal vestigingen met 10-200 werkzame personen in stuwende bedrijfsklassen per provincie

SBI Code	Activiteit	Aantal vestigingen
061	Winning van Aardolie	1
062	Winning van Aardgas	-
091	Dienstverlening voor de winning van aardolie en aardgas	3
10	Vervaardiging van voedingsmiddelen	104
11	Vervaardiging van dranken	2
12	Vervaardiging van tabaksproducten	-
13	Vervaardiging van textiel	13
14	Vervaardiging van kleding	-
15	Vervaardiging van leer, lederwaren en schoenen	-
16	Primaire houtbewerking en vervaardiging van artikelen van hout, kurk, riet en vlechtwerk (geen meubels)	40
17	Vervaardiging van papier, karton en papier- en kartonwaren	17
18	Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	30
19	Vervaardiging van cokesovenproducten en aardolieverwerking	-
20	Vervaardiging van chemische producten	34
21	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	6
22	Vervaardiging van producten van rubber en kunststof	42
23	Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten	44
24	Vervaardiging van metalen in primaire vorm	11
25	Vervaardiging van producten van metaal (geen machines en apparaten)	164
26	Vervaardiging van computers en van elektronische en optische apparatuur	32
27	Vervaardiging van elektronische apparatuur	15
28	Vervaardiging van overige machines en apparatuur	100
29	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers	19
30	Vervaardiging van overige transportmiddelen	35
31	Vervaardiging van meubels	26
32	Vervaardiging van overige goederen	39
33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	54
35	Productie en distributie van handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht	14
36	Winning en distributie van water	6
37	Afvalwaterinzameling en -behandeling	5
38	Afvalwaterinzameling en -behandeling; voorbereiding tot recycling	33
39	Sanering en overig afvalbeheer	8
61	Telecommunicatie	6
62	Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatietechnologie	87
63	Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie	5
7112	Ingenieurs en overig technisch advies en ontwerp	111
72	Speur- en ontwikkelingswerk	18
741	Industrieel ontwerp en vormgeving	1
95	Reparatie van computers en consumentenartikelen	1
Totaal		1126

